

SZABÓ R. ÁDÁM

TOLLAS LELKIISMERET-FURDALÁS A VÁSZNON ÉS KÉPERNYŐN

Mint látjuk, kicsit több kell néhány kitömött, vetített, festett, trenírozott madárnál (és Tippi Hedrennél) ahhoz, hogy jól sikerüljön egy hasonló premisszára épülő film, de az kétségtelen, hogy ezek a szárnyas állatok megragadják az alkotók képzeletét.

■ „*Madarak jönnek, madarak jönnek, Halálesőt permeteznek*”

Az LGT dalának e pár sora remekül foglalja össze röviden Alfred Hitchcock klasszikusának a lényegét egy rövid mondatban, a *Madarak* sosem volt egy igazán komplex történet, a maga korában sem örvendett kritikai sikereknek, sokan hiányoltak belőle egy megnyutató, érthető választ a film talán legégetőbb kérdésére: miért támadtak a címszereplő madarak Bodega Bay lakóira? Hitchcock, saját bevallása szerint, pont a megnyugtatást akarta elkerülni filmjének nyitva hagyott kérdéseivel, és bár azóta is folyamatos viták tárgyát képezi, hogy minek is feleltethetőek meg szárnyas támadói, határozott választ nem is lehet és talán nem is érdemes keresni.

A film alapötletét Hitchcock három forrásból eredeztette, személyes élményéből (egy konkrétból: egyszer partra vetett madárhullát talált, emellett pedig egy rejtélyes madártámadásról szóló újságcikk keltette fel az érdeklődését a téma iránt, megfejelve ezt azzal a ténnyel, hogy egész életében izgatták ezek az állatok, már gyerekkorában is vonzódott a madárleséshez), valamint egy Daphne du Maurier által írt novellából. Ez utóbbi esetében némiképp tisztább a jelentés, a legőbb értelmezés szerint a II. világháború során Londont ért légitámadások keltette érzést ruházta át a folyamatosan támadó madarakra a szerző.

Alfred Hitchcock azonban nem akart kulcsot adni a film megfejtéséhez, mint a szüszpansz

nagymestere ezzel a filmjével is a félelemet akarta a nézőknek átadni, éppen ezért nem is tűnik fel a *Madarak* végén a megnyugtató „The End” felirat, így a valós életben „folytatódhat” a nézőkben Tippi Hedrenék páni félelme.

Voltak azonban olyan filmkészítők is, akik nem bírtak belenyugodni a tanulságmentes történetbe, és a maguk kezébe vették az alapötletet, az itt tárgyalt két film esetében közepszerűen rossz, illetve katasztrofális végeredménnyel.

Filmklasszikus 2 – Madáranyu visszavág

■ Alfred Hitchcock munkássága messze túlmutat a tulajdonképpeni filmjein, hiszen életműve mellett legalább olyan fontos volt a kortársaira, a későbbi generációkra, illetve a filmtörténetre, filmnyelvre gyakorolt hatása. Ezért aztán az sem meglepő, hogy sokak fejében megfordult, hogy folytatni, újraértelmezni kellene a filmjeit, erre pedig számos próbálkozás született (híres-hírhedt például a *Psycho* 2000-ben készült, snittről snittre történt „rekonstrukciója”, ami tipikusan egy olyan filmes alkotás, amiről elég olvasni, lényege így is átjön, a filmélmény maga teljesen redundáns), ezek egyike, és talán az egyik legrosszabb hasonló ötlet volt az 1994-ben bemutatott *Madarak II.* (eredeti címén: *The Birds II: Land's End*), ami már ötlettelen és alapvetően is abszurd címadásával kitűnik a Hitchcockot másoló alkotások sorából.

Sosem jó jel például, amikor egy film elején rendezőként (vagy esetenként forgatókönyvíróként) egy bizonyos Alan Smithee név szerepel, na nem azért, mert az úriember rossz filmes alkotó lett volna, hanem mert soha nem is létezett. Ehhez a névhez akkor fordul egy alkotó, ha annyira szégyelli saját munkáját, hogy a nevét sem akarja látni a produkció stáblistáján, illetve főcímén, és bizony ez történt a *Madarak* folytatása (?) esetében is: Rick Rosenthal rendező inkább a gyűjtő-álnév álcája mögé bújt.

A történetet a készítők nem bonyolították túl, Ted és Mary két kislánnyal egy nyár erejéig egy kis szigetre költözik, hogy a férfi, aki civilben középiskolai biológiatanár (amúgy pedig profi apamodell lehetne képeretekbe) befejezhesse szakdolgozatát, a nő eközben a helyi újság egyszemélyes szerkesztőségét tanítgatja a számítógép használatára. A szinte idilli táj- és családképbe vérszomjas sirályok rondítanak bele, egyre fokozódó támadásoknak vetik alá a mit sem sejtő családot, illetve a kisváros lakóit.

Ha a sirályokat cápára cserélnénk, észre sem lehetne venni a különbséget Spielberg klasszikus horrorjához, a *Cápához* képest (hacsak nem a film minőségében), itt is megkapjuk a gyanútlan tengerparti fürdőzőket, véresre festett csónakokat, kooperációra és a megfelelő lépések megtételére képtelen, a kisváros forgalmát féltő polgármestert – az már egy másik kérdés, hogy azt senki nem tudja megmondani, hogy egészen pontosan mit is kellett volna tennie a hanyag köztisztviselőnek a megállíthatatlanul támadó madárhadak ellen, de ne aggódjunk, ahogy az a (jó és rossz) horrorfilmekben szokás, a történet végén kellőképpen megbűnhődik hanyagságáért.

Smithee, illetve Rosenthal és stábjában azonban nagyjából ennyit szűrt le Hitchcock filmjéből: a maradak ijesztőek, ha sokan vannak egy helyen, a *Madarak II.* így lesz egy minden ízében ismerős sémákat alkalmazó családi tévéhorror. A szereplők belépésekor már szinte a fejükre van írva a karakterük, és a gyakorlotabb tévénéző akár még halálnameiket is nagy hatékonysággal tippelheti meg. A kis család például egy korábbi tragédiát kap a fejére (néhány évvel a történetek

előtt ugyanis egy teljesen meghatározatlan autóbalesetben meghal a házaspár fia, hogy azért ne csak a madarak jelentsék a konfliktust a családi otthonban), valamint egy kutyát is, hogy azért a szimpatikusnak szánt emberi főszereplők közül mégse essen áldozatul senki madárcsócsálásnak.

És hogy miért is támadnak a madarak? Erre egy kelet-európai bevándorló bácsitól kapunk enyhén szólva is légből kapott és tág választ, néhány olajos madártetem feletti fejcsóválás után: Természet Anya visszaüt, ha sokáig provokálják. A meglepően amerikai nevű Karl bácsi maga is pórul jár (ha a horrorfilmes, moralizáló értelmezést keressük a tollas halál mögött, talán a szülőföldjéről történő menekülése „okozhatta”), de szerencsére kifizető tulajdonosa halála után is sikeresen hozzájárul a kis család megmenekítéséhez.

Az 1963-as „első részhez” hasonlóan ér véget a „folytatás” is, egy város szinte teljes szétverése (illetve -szállása) után a madárraj váratlanul, minden látható ok nélkül felkerekedik, megkímélve a túlélőket, majd elhangzik a fenyegető utolsó mondat Ted szájából: a szárazföld felé tartanak! Rettegjen hát a tévénéző is, Természet Anyácska talán csak elnapolta a kivégzést, de a szennyező városiak még megkaphatják a magukét.

Még egy közös pont köti össze Hitchcock moziját és Rosenthal tévéfilmjét, ez pedig nem más, mint a szépen öregedő egyik „hitchcocki szőke”, Tippi Hedren szereplése. Ami viszont megbontja ezt a kapcsolatot (amely akár a tényleges folytatás létjogosultságát is némiképp biztosíthatná), az az egyszerű tény, hogy Hedren nem ugyanazt a karaktert alakítja, míg a *Madarakban* a sikeres, nagyvárosi Melanie Danielst játssza, ezúttal Helen néven kasszásnéni a helyi boltban. De ha azt gondolná az ember, hogy ennél rosszabb, az eredetit kicsúfoló filmben nem játszott a színésznő, hát nagyot csalódhat.

Mozivászorról a Youtube-ra

■ Na jó, ne legyünk igazságtalanok, Hedren nem forgatott konkrét jelenetet a James Nguyen rendezte, írta és gyártotta, minden idők egyik legrosszabb filmjének (teljes joggal) kikáltott *Birdemic: Shock and Terror*ba, csak egy tévéképernyőn bukkan fel az arca.

Ettől függetlenül neve a stáblistán kiemelt helyet kapott, köszönhetően a ténynek, hogy a filmesként teljesen amatőr, vietnami menekült Nguyen barátságba került a filmkonnal, és valamilyen módon sikeresen győzte meg arról, hogy szerepeljen első „filmjében”, a 2003-as *Julie és Jack*ben. Ezt a szereplését használta újra az amúgy nagy Hitchcock-rajongó Nguyen 2010-es opuszában, mert hát hogy is nézne ki egy *Madarak*-remake egy Hedren cameo nélkül.

Itt már nyomokban sem kell keresni hasonlóságot a '63-as eredetivel, nincs másról szó, mint hogy egy a filmezéshez hírből sem konyító, lelkes amatőr vállalkozásából megtakarított 10 ezer dollárból beteljesítette régi, nagy álmát, hogy egy saját nagyjátékfilmet készítsen. Az már más kérdés, hogy a *Birdemic*et filmnek is alig lehet nevezni, annyira kevés és inkoherens a történet, annyira szörnyűek a színészek, a speciális „effektusokról” nem is beszélve.

A sztori szerint Rod (Alan Bagh) sikeres üzletember (talán, legalábbis legelső jelentében „hatalmas” lelkesedéssel bokszol a levegőbe: egy millió dollárt keresett legutóbbi üzletén, háromdolláros fülhallgatójában), aki megismerkedik Nathalie-val (Whitney Moore), aki a helyi fotóstúdióban pózol épp géseként, amikor hívást kap: a *Victoria' Secret* szeretné a címlapjára tenni, ennek

pedig, majdnem látható módon, örül is. Aztán elindul a szőnyeg- illetve szárnyasbombázás.

Ezt pedig szó szerint kell érteni, mindenféle átmenet nélkül madarak hullanak az égből Los Angelesre, majd robbannak (!) fel az épületekbe csapódva. Hőseink nekivágnak tehát egy túlélőtúrának, felfegyverkezve minden haszonnal: vállfákkal, utcasarkon heverő gépfegyverekkel, benzineskannákkal veszik fel a harcot a photoshoppolt, kamikaze madársereggel. Pusztulás kíséri útjukat, senki nem éli túl a városi lakosságból a leküzdhetetlen madárözönt (talán csak az a néhány száz autós, aki a pusztulás képeinek háttérében vígan kocszik az utakon), és csak elvétve találkoznak még túlélőkkel, akik aztán rendre csőr- és karomélre hányva érnek szomorú véget.

A véletlen végül mégis az útjukba sodor nem is egy, hanem két bölcs embert, akik elmondják: bizony a madarak a globális felmelegedés tényén feldühödve kívánnak bosszút állni az emberiségen, talán még a dinoszauruszok is hasonló véget értek annak idején. Hőseink nem riadnak vissza semmilyen kihívástól, mondjuk, ezt úgy könnyű, ha éppen semmiféle kihívással nem is kell szembenézniük egy jó ideig.

Egy ponton összeszednek két gyereket is (akik, szegények, még a nevüket sem tudják élethűen mondani), majd egy autóba ragadva várják megadóan sorukat, amikor a madár-invázió olyan gyorsan marad abba, ahogy elkezdődött, a kis, véletlenszerűség szülte család tagjai pedig elgondolkozva tekintenek a film utolsó, sokperces kockáján a tenger fölött távolodó, igazságtevő, klímavédő (képernyőkímélőnek is alig vállalható) madarakra, amelyek lám úgy döntöttek, adnak még egy esélyt ennek a bűnös emberiségnek.

Kevés az annyira rossz film, amit végig kell nézni, hogy elhiggyük: valóban létezik, emellett pedig még szórakoztató is annyira, hogy ne forduljon unalomba az első nézői sokk elmúlta után, de a *Birdemic* pont ilyen. Minden mondatáról, ötletéről, színészi gesztusáról, rondán filmezett képkockájáról süt a lelkesedéssel társult inkompetencia, valami olyan terméknek a megmutatni vágyása, ami nem való emberek szeme elé, de pontosan ettől lesz egyedi és megismételhetetlen (tekintsünk el attól, hogy van egy folytatása is) alkotás-szerűség.

Az „annyira rossz, hogy már jó” filmek amúgy is éppen reneszánszukat élik, elég csak a 2018-ban Arany Glóbuszt nyert és Oscar-díjra is jelölt *A katasztrófa-művészre* gondolni, ami egy hasonló (bár lényegesen nagyobb költségvetésű) minőségű produkció, a *The Room* (magyar címen *A szoba* néven futhatna, ha valaha is lett volna magyar forgalmazásban, és nem lenne már egy ugyanilyen című, tényleg remek film) megszületését mutatja be, sőt emeli piedesztálra a „a hírhedség is hírnév” logika mentén készítőjét, Tommy Wiseau-t.

Mint látjuk, kicsit több kell néhány kitömött, vetített, festett, trenírozott madárnál (és Tippi Hedrennél) ahhoz, hogy jól sikerüljön egy hasonló premisszára épülő film, de az kétségtelen, hogy ezek a szárnyas állatok megragadják az alkotók képzeletét. A zsenitől a névtelenségbe menekülő fércmunkáson keresztül a professzionális amatőr. És legyen szó globális felmelegedésről, környezet-szennyezésről vagy egyszerűen csak nagybetűs Félelelről, ezek a filmes madarak mindig hasonló szerepben bukkannak fel, műfajtól, kortól és minőségtől függetlenül: emberi lelkiismeret-furdalásunk tollas megtestesüléseként.